

ผลลัพธ์การพัฒนาแนวทางการใช้ยาปลอดภัยในตำบลพรุพี อำเภอบ้านนาสาร

จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2562 – 2563

Outcome Development of Measures to Rational Use of Medicines in
Prupee Sub-district, Ban Na San District, Suratthani Province in 2019-2020

ชมพูนุท เสียงแจ้ว

กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี

อำเภอมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลลัพธ์การพัฒนาแนวทางการใช้ยาปลอดภัยในตำบลพรุพี อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2562 – 2563 กลุ่มตัวอย่างคือครัวเรือน (ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ป่วย) ที่เป็นประชาชนกลุ่มเสี่ยงจำนวน 70 ครัวเรือน จากพื้นที่ในตำบลพรุพี อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้จากการสุ่มหมู่บ้านและครัวเรือนเครื่องมือวิจัย เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย แบบสำรวจยาในครัวเรือน แบบบันทึกการตรวจร้านค้าปลีก แบบสอบถามความพึงพอใจจากคำแนะนำจากเภสัชกรร่วมกับการติดตามการรักษาทางผู้ป่วย ผ่านทางแอปพลิเคชันไลน์ หาค่าความเที่ยงได้เท่ากับ 0.93 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การหาความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์ด้วยสถิติ pair t test

ผลการวิจัยพบว่าผลลัพธ์การพัฒนาแนวทางการใช้ยาปลอดภัยในตำบลพรุพี อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานีของปี 2562 และปี 2563 ผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ 1) ครัวเรือนของประชาชนกลุ่มเสี่ยงพบยาในกลุ่มเสี่ยงที่ปนเปื้อนสารสเตียรอยด์ ไม่เกินร้อยละ 10 2) ครัวเรือนของประชาชนกลุ่มเป้าหมายมียาปฏิชีวนะเหลือใช้เก็บไว้ ไม่เกินร้อยละ 10 ผลการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานในปี 2562 -2563 ด้วยสถิติ t test ด้านเจตคติและพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะของผู้สูงอายุ ในปี 2562 เท่ากับ 9.40 ± 2.10 ปี 2563 เท่ากับ 9.49 ± 1.10 และ 10.86 ± 1.31 ตามลำดับ และไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ด้านคะแนนความรู้ ในปี 2562 มีค่าเฉลี่ย 2.52 ± 2.01 และในปี 2563 มีค่าเฉลี่ย 4.53 ± 1.05 โดยพบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ด้านเจตคติและพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพ ในปี 2562 เท่ากับ 9.14 ± 2.27 และปี 2563 เท่ากับ 11.10 ± 1.07 โดยพบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ผลการพัฒนา รูปแบบการติดตามผลการใช้ยาปฏิชีวนะ และการให้ความรู้เรื่องการใช้ยาปฏิชีวนะและการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ปนเปื้อนสเตียรอยด์ จากช่องทาง Line Official และ YOUTUBE พบว่า จากการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าควรมีการพัฒนาแนวทางการใช้ยาปลอดภัยต่อไป รวมถึงควรนำสื่อออนไลน์เข้ามาช่วยการติดตามผลการดำเนินงานด้านเภสัชกรรมภายใต้สถานการณ์โควิด19

คำสำคัญ: การใช้ยาปลอดภัย, ผลลัพธ์การพัฒนา, สื่อออนไลน์

Abstract

This research aims to study development result of guidelines on rational drug use in Prupee Sub-district, Ban Na San District, Suratthani Province during 2019-2020. The sample group consists of 70 high-risk households (Informants are patients) in Prupee Sub-District, Ban Na San District, Suratthani Province, obtained from villages and households sampling. Research tool are questionnaires including Household Medicines Survey Form, Retail Store Inspection Record, Questionnaire on Satisfaction suggested by pharmacists and patient treatment follow-up via Line Application with validity of 0.93. Data are analyzed by using frequency, percentage, mean, Standard Deviation, and pair t-test.

The results revealed that development result of guidelines on rational drug use in Prupee Sub-district, Ban Na San District, Suratthani Province during 2019-2020 met determined criteria, i.e., 1) it was found that steroid-contaminated drug was found in high-risk households not over than 10%; 2) households of target group kept remaining antibiotic not over than 10%. The results of comparison on performance during 2019-2020 by using t-test on attitude and behavior on the use of antibiotic of the elderly were 9.40 ± 2.10 for 2019, 9.49 ± 1.10 and 10.86 ± 1.31 for 2020, respectively. There was no difference with statistical significance at 0.05. For knowledge, mean was 2.52 ± 2.01 for 2019 and 4.53 ± 1.05 for 2020. It was found that there was difference with statistical significance at 0.05. For attitude and behavior on the use of health products, it was 9.14 ± 2.27 for 2019 and 11.10 ± 1.07 for 2020. It was found that there was difference with statistical significance at 0.05. The development results of monitoring on the use of antibiotic and provision of knowledge on the use of antibiotic and steroid-contaminated health products via Line Official and YOUTUBE revealed that assessment on satisfaction was in high level. As a result, it could be seen that the Guidelines on Rational Drug Use should be further developed and online media should be used for following-up pharmaceutical performance under COVID-19 situation.

Keywords: rational drug use, development result, online media

บทนำ

ปัญหาการใช้ยาเกินความจำเป็นเกือบทุกประเทศทั่วโลก (Chongtrakul, P. 2011) ยังคงส่งผลกระทบต่อผู้ป่วยให้มีโอกาสเสี่ยงจากผลข้างเคียงและอันตรายจากการใช้ยา รวมถึงการเสียค่าใช้จ่ายเกินความจำเป็น โดยองค์การอนามัยโลกพบว่า มีการใช้ยาไม่สมเหตุผลมากกว่า ร้อยละ 50 ของการจ่ายยาและการขายยาในประเทศกำลังพัฒนาเป็นไปอย่างไม่สมเหตุผล ซึ่งส่งผลเสียต่อสุขภาพและการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร

(Kiatying- Angsulee, 2014) ดังนั้นกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับคณะทำงานเพื่อพัฒนาระบบการใช้อย่างสมเหตุผลและปลอดภัยในชุมชน (RDU in Community) เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีในหน่วยบริการสุขภาพและชุมชนเพื่อสร้างความรอบรู้ในด้านการใช้ยา อย่างสมเหตุผล (RDU Literacy) และการพัฒนาการใช้อย่างสมเหตุผลดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม (Committee on National Drug System Development, 2011)

จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ยาไม่สมเหตุผลที่เกิดขึ้นชุมชน อันเนื่องจากประชาชนยังคงขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างไม่สมเหตุผลและการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผสมสเตียรอยด์ รวมถึงร้านค้าปลีกในจังหวัดยังคงมียาเหล่านี้อยู่และอาจส่งผลให้เกิดการใช้ยาอย่างไม่ปลอดภัยได้ทาง และจากสภาพความซับซ้อนของปัญหาการใช้ยาในชุมชน จากผลการสำรวจของณัฐธิดา ทองสร้อย, พิษญา นฤมลฤทธิไกร, พิมพ์พิศ แก้วพิพิธพันธ์ (2560) พบว่ามียาปฏิชีวนะเหลือใช้ ร้อยละ 5.13 และพบยาในกลุ่มเสี่ยงที่ปนเปื้อนสารสเตียรอยด์ 28 รายการ ซ่อผกา นาคมิตร (2563) พบว่าในครัวเรือนของผู้สูงอายุมียาปฏิชีวนะเหลือใช้ ร้อยละ 9.32 มีผลิตภัณฑ์สุขภาพกลุ่มเสี่ยง ร้อยละ 31.64 พบสเตียรอยด์ ร้อยละ 69.44 ในเรื่องการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล พบว่าส่วนใหญ่เรียกยาปฏิชีวนะว่ายาแก้ไออีกเสบ ร้อยละ 54.21

ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานในกลุ่มกลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ได้ดำเนินงานโดยการขยายแนวปฏิบัติของโครงการการใช้ยาอย่างสมเหตุผลสู่ความยั่งยืนโดยการระดมความคิดทุกภาคส่วน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชนได้มีการพัฒนาการใช้ยาปลอดภัยอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2560 จนถึงปัจจุบัน เพื่อค้นหาแนวทางสร้างภูมิคุ้มกันให้คนในชุมชนตระหนักและรับรู้ต่อความเสี่ยงให้เกิดการป้องกันตัวเองนำไปสู่การใช้ยาอย่างสมเหตุผลต่อไปในอนาคต มุ่งหวังให้เกิดแนวทางปฏิบัติของโครงการการใช้ยาอย่างสมเหตุผล

วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย

เพื่อศึกษาผลลัพธ์การพัฒนาแนวทางการใช้ยาปลอดภัยในตำบลพรุพี อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2562 – 2563

วิธีการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยสถานที่ศึกษาวิจัย เลือกพื้นที่ในตำบลพรุพี อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในระยะเวลาการศึกษาวิจัย ระหว่าง วันที่ 1 มีนาคม 2562 - 30 กันยายน 2563

กลุ่มประชากรที่จะศึกษา

1. ประชากร คือประชาชนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มเป้าหมาย หมายถึง ประชาชนที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป และป่วยด้วยโรค เรื้อรังอย่างใดอย่างหนึ่งใน 7 โรค ดังนี้ โรคเกาต์ ไชมันในเลือดสูง เบาหวานความดันโลหิตสูง หอบหืด ข้อเสื่อม และไตเรื้อรัง
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มตัวอย่าง คือ คราวเรือน (ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ป่วย) ที่เป็นประชาชนกลุ่มเสี่ยงจำนวน 70 คราวเรือน จากพื้นที่ในตำบลพรุพี อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เครื่องมือการวิจัย

1. แบบสำรวจยาในคราวเรือน ผู้วิจัยได้ดำเนินการขออนุญาตในการใช้เครื่องมือจาก สำนักงานอาหารและยาโดยได้นำมาจากโครงการส่งเสริมการใช้ยาปลอดภัยในชุมชน (คู่มือการเก็บข้อมูลโครงการส่งเสริมการใช้ยาปลอดภัยในชุมชน, 2561) โดยแบบสำรวจนี้ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบเครื่องมือ ใหม่อีกครั้ง ได้ค่าความน่าเชื่อถือเท่ากับ 0.93 ประกอบด้วยส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ป่วย ส่วนที่ 2 ยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่พบในคราวเรือน ส่วนที่ 3 ความรู้การใช้ยาปฏิชีวนะของผู้สูงอายุ ส่วนที่ 4 เจตคติการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพ
2. แบบบันทึกการตรวจร้านค้าปลีก ประกอบด้วย รายการยาต่าง ๆ ที่จำหน่ายในร้านค้าปลีก
3. แบบสอบถามความพึงพอใจจากคำแนะนำจากเภสัชกรร่วมกับการติดตามการรักษาทางผู้ป่วย ผ่านทางแอปพลิเคชันไลน์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เป็นการดำเนินการร่วมไปกับงานประจำ โดยเก็บข้อมูลจากการสำรวจ รวบรวมข้อมูลการใช้ยา โดยเฉพาะยาปฏิชีวนะและผลิตภัณฑ์ที่ปนเปื้อนสเตียรอยด์ตามตัวชี้วัดที่ 1 (ตัวชี้วัด คือ ความรู้ทัศนคติ และพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะและสารสเตียรอยด์) ตัวชี้วัดที่ 2 (ตัวชี้วัด คือ ร้อยละคราวเรือนของประชากรกลุ่มเสี่ยงมียาปฏิชีวนะเหลือใช้เก็บไว้และร้อยละคราวเรือนของประชาชนกลุ่มเสี่ยงมีผลิตภัณฑ์สุขภาพที่อาจปนเปื้อนสเตียรอยด์) โดยดำเนินการวิจัยเป็น 4 ระยะ ดังนี้

1. ทบทวนเอกสาร บทความ วรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการศึกษาปัญหาข้อมูลการใช้ยาโดยเฉพาะยาปฏิชีวนะและผลิตภัณฑ์ที่ปนเปื้อน สเตียรอยด์ โดยใช้แบบสำรวจร้านขายยาในชุมชน และการใช้ชุดทดสอบสเตียรอยด์เบื้องต้น (Steroid test kit) ในยาแผนโบราณ ที่คาดว่าจะมีการปนเปื้อนสเตียรอยด์ โดยค้นหาและกำหนดพื้นที่เป้าหมาย
2. สร้างแนวทางพัฒนาจัดทำโครงการโดยชุมชนหลังจากดำเนินกิจกรรมในระยะที่ 1 จากนั้นดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการด้วยการระดมสมอง ร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับเพื่อกำหนดแนวทางและ

บทบาท สร้างกิจกรรมต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาการใช้ยาโดยเฉพาะยาปฏิชีวนะและผลิตภัณฑ์ที่ปนเปื้อน สเตียรอยด์ร่วมกันเพื่อหาแนวทางการพัฒนาร่วมกับชุมชนได้อย่าง

3. สร้างแนวทางการปฏิบัติโดยผู้วิจัยและผู้บริหารสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ร่วมการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาการใช้ยาโดยเฉพาะยาปฏิชีวนะและผลิตภัณฑ์ที่ปนเปื้อน สเตียรอยด์ที่ ภายใต้กรอบแนวคิดการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Rational Drug Use: RDU)”เพื่อนำไปสู่การใช้ยาปลอดภัยและปรับให้ได้ตามแผนงานที่วางไว้

4. ประเมินผลตามตัวชี้วัด 1. ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะและสารสเตียรอยด์)และ2.จำนวนร้อยละครัวเรือนของประชากรกลุ่มเสี่ยงมียาปฏิชีวนะเหลือใช้เก็บไว้และร้อยละครัวเรือนของประชาชนกลุ่มเสี่ยงมีผลิตภัณฑ์สุขภาพที่อาจปนเปื้อนสเตียรอยด์) และสร้างเครือข่าย สร้างเครือข่ายระบบออนไลน์ เช่น การสร้างกลุ่มไลน์ระหว่างผู้วิจัย เพื่อง่ายต่อการติดตามผลต่อไป และมีการเผยแพร่ความรู้ เรื่องยาปฏิชีวนะและผลิตภัณฑ์ที่ปนเปื้อนสเตียรอยด์ ในรูปแบบออนไลน์ เช่น YOUTUBE

ผลการศึกษา

ตารางที่ 1 ผลลัพธ์การประเมินตามตัวชี้วัดปี 2562 – 2563

ตัวชี้วัด	ปี 2562	ปี 2563	เกณฑ์ตัวชี้วัดร้อยละ	ผ่าน/ไม่ผ่าน
ยาปฏิชีวนะเหลือใช้ในครัวเรือน	1 (1.42)	1 (1.42)	< 10	ผ่าน
ผลิตภัณฑ์ที่ปนเปื้อนสเตียรอยด์	3(4.28)	2(2.87)	< 10	ผ่าน

จากตารางที่ 1 ผลการสำรวจ พบว่าผ่านตัวชี้วัด ซึ่งกำหนดให้พบยาปฏิชีวนะเหลือใช้ในครัวเรือนและผลิตภัณฑ์ที่ปนเปื้อนสเตียรอยด์ ไม่เกินร้อยละ 10 ซึ่งจากการสำรวจครั้งนี้ พบยาปฏิชีวนะเหลือใช้ในครัวเรือน 1 รายการในปี 2562 คิดเป็นร้อยละ 1.42 ของครัวเรือนทั้งหมด สำหรับปี 2563 พบยาปฏิชีวนะเหลือใช้ในครัวเรือน 1 รายการในปี 2562 คิดเป็นร้อยละ 1.42 ของครัวเรือนทั้งหมด เช่นกัน ยาที่พบทั้งหมดเป็นกลุ่มเพนิซิลลิน (อะม็อกซิซิลลิน) ทั้งปี 2562 และปี 2563 แหล่งที่ได้รับยา คือ คลินิกแพทย์และรพ.สต. และพบผลิตภัณฑ์ที่ปนเปื้อนสเตียรอยด์ เหมือนกันทั้งปี 2562 และปี 2563 จากจำนวนผลิตภัณฑ์ต้องสงสัยที่สำรวจทั้งหมด 3 รายการ คิดเป็นร้อยละ 4.28 ในปี 2562 และจำนวน 2 รายการ คิดเป็นร้อยละ 2.87 ในปี 2563 จากครัวเรือนของประชากรกลุ่มเสี่ยง 70 ครัวเรือน รูปแบบที่พบสเตียรอยด์ทั้งหมดเป็นยาเม็ด ซึ่งได้มาจากรถหรือตัวแทนบริษัทมาขายให้ถึงบ้าน ซึ่งผลลัพธ์ของปี 2562 และปี 2563 ผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ นั่นคือ ตัวชี้วัด คือ ร้อยละของครัวเรือนมีการใช้ยาปลอดภัย เป้าหมาย คือ ไม่เกินร้อยละ 10

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบระดับคะแนนตามแบบสำรวจยาในครัวเรือนด้านการพัฒนารายได้ ปี 2562-2563

การพัฒนา	ปี 2562	ปี 2563	P value
เจตคติและพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะของผู้สูงอายุ	9.40±2.10	9.49±1.10	0.075
ความรู้	2.52 ± 2.01	4.53 ± 1.05	0.001*
เจตคติและพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพ	9.14±2.27	11.10±1.07	0.025*

* P value < 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่าผลลัพธ์จากการวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานในปี 2562 -2563 ด้วยสถิติ t test ในส่วนของคะแนนเจตคติและพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะของผู้สูงอายุ ในปี 2562 มีค่า 9.40±2.10 สำหรับปี 2563 มีค่า 9.49±1.10 (คะแนนที่เป็นไปได้ 4-12) และ 10.86±1.31 (คะแนนที่เป็นไปได้ 4-12) ตามลำดับ ผลการทดสอบสถิติไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ในขณะที่คะแนนความรู้ ในปี 2562 มีค่าเฉลี่ย 2.52 ± 2.01 และในปี 2563 มีค่าเฉลี่ย 4.53 ± 1.05 (คะแนนที่เป็นไปได้ 0-6) ผลการทดสอบสถิติพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยพบว่าในปี 2563 มีค่าเฉลี่ยความรู้สูงขึ้นกว่าปี 2562 ส่วนคะแนนเจตคติและพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพ ในปี 2562 มีค่า 9.14±2.27 และปี 2563 มีค่า 11.10±1.07 (คะแนนที่เป็นไปได้ 5-15) ผลการทดสอบสถิติพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยพบว่าในปี 2563 มีค่าเฉลี่ยคะแนนเจตคติและพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพสูงขึ้นกว่าปี 2562 พบว่าโรคที่พบมากที่สุด คือ ความดันโลหิตสูง รองลงมาคือ ไขมันในเลือดสูงและเบาหวาน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงและจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 78.57 สมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่มี 2-4 คน (ร้อยละ 68.57) มีผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่คนเดียว ร้อยละ 4.29 เหมือนกันทั้งปี 2562 และ 2563 พบว่า โดยภาพรวมมีระดับความพึงพอใจระดับมาก

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากวิจัยจากการดำเนินงานเพื่อสำรวจความปลอดภัยด้านยาในชุมชน พบว่า ปัญหาที่พบคือ ผู้ใช้ยาซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุจำนวนมากยังขาดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ยา และมีความเชื่อที่ไม่ถูกต้องในการใช้ยา และการควบคุมทางกฎหมายในประเทศไทยนั้นยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ส่งผลให้ประชาชนบางส่วนมีพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม และอาจส่งผลให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ แต่ทั้งนี้ ก็ยังมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับวิธีการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันต่อไปโดยใช้ช่องทางการสื่อสารรูปแบบออนไลน์

บรรณานุกรม

ณัฐนิชา ทองสร้อย, พิษญา นฤมลฤทธิไกร, พิมพ์พิศ แก้วพิพิธภัณฑ. (2560). โครงการส่งเสริมการใช้ยาปลอดภัยในชุมชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี.

ข้อผูก นาคมิตร. (2020). ความซุก ความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลและ
ผลิตภัณฑ์สุขภาพกลุ่มเสี่ยงปลอมปนสเตียรอยด์ในกลุ่มผู้สูงอายุจังหวัดสุราษฎร์ธานี. *Thai Bull
Pharm Sci.*15(2):81-94.

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา .(2561).คู่มือการเก็บข้อมูลโครงการส่งเสริมการใช้ยาปลอดภัยในชุมชน
, 2561.

Committee on National Drug System Development. National drug policy A.D. 2011 and
national drug system development strategy A.D. 2012-2016. Bangkok: Publishing
House of Agricultural Coopera- tive Federation of Thailand; 2011.

Chongtrakul, P. (2011). Rational drug use initiative and implementation. Bangkok: Aksorn
graphic and design publication limited partnership. (in Thai)

Kiatying-Angsulee, N. (2014). Yawipak. Bangkok: faculty of pharmaceutical sciences
Chulalongkorn University. (in Thai)

Grove, S.K., Burns, N. and Gray, J. (2012). The Practice of Nursing Research. Appraisal,
Synthesis and Generation of Evidence. Elsevier, Saunders.